

Uspješan progon zločina protiv prirode u Europi

ZLOČINI PROTIV PRIRODE U REPUBLICI HRVATSKOJ SAŽETAK NACIONALNOG IZVJEŠTAJA

Zločini protiv okoliša i prirode jedna su od najunosnijih grana organiziranog kriminala na svijetu, uz trgovanje ljudima, drogom i oružjem. Uzrokuju značajno smanjenje bioraznolikosti i dovode do izumiranja brojnih životinjskih i biljnih vrsta. Unatoč brojnim međunarodnim konvencijama i pravnim instrumentima Europske unije kojima europske zemlje reguliraju problem zločina protiv prirode, oni su i dalje značajna prijetnja divljim vrstama.

Kako bismo dobili uvid u opseg zločina protiv prirode u Hrvatskoj, WWF Adria je, u okviru LIFE projekta „Uspješan progon zločina protiv prirode u Europi“ (LIFE SWiPE) pripremila **nacionalni izvještaj – Analiza učinkovitosti suzbijanja zločina protiv prirode u Republici Hrvatskoj**. Izvještaj sadrži analizu prikupljenih podataka o zločinima protiv prirode za razdoblje od 2016. do 2021. godine i skup preporuka za unaprjeđenje sustava suzbijanja zločina protiv prirode. Uz to, prikazuje i zakonodavni te institucionalni okvir zaštite prirode u Republici Hrvatskoj.

Ovaj dokument sažetak je spomenutog izvještaja koji pojašnjava zločine protiv prirode, navodi najčešće zločine u Hrvatskoj, najpogođenije vrste i preporuke za uspješnije suzbijanje zločina protiv prirode na nacionalnoj razini.

LIFE SWiPE PROJEKT

Cilj projekta je: obeshrabriti i smanjiti pojava nezakonitih djela protiv divljih vrsta kroz bolju provedbu propisa EU-a o zaštiti okoliša i veći broj uspješno procesuiranih nezakonitih djela. Time se pomaže oporavku ugrožene europske bioraznolikosti i zdravlju ekosustava.

Obuhvaćeno 11 zemalja: Bugarska, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Italija, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Srbija, Španjolska, Ukrajina.

Početak projekta: 01.09.2020.

Završetak projekta: 31.08.2023.

ŠTO SU ZLOČINI PROTIV PRIRODE?

Iako postoji nekoliko definicija zločina protiv prirode, u ovom su izvještaju zločini protiv prirode definirani kao bilo koji oblik nezakonitih radnji koje izravno štete ugroženim i zaštićenim divljim životinjskim i biljnim vrstama.

ZLOČINI PROTIV PRIRODE UKLJUČUJU:

- ▶ krivolov i nezakonito ubijanje kao sport
- ▶ kontrolu i odmazdu štetočina i grabežljivaca
- ▶ nezakonito hvatanje, posjedovanje, opskrbu i prodaju, izvoz/uvoz
- ▶ nezakoniti ribolov
- ▶ nezakonito skupljanje jaja
- ▶ neselektivno hvatanje i ubijanje (npr. otrovnim mamcima, neselektivnim i nezakonitim mrežama, neselektivnim stupicama)
- ▶ stupičarenje i ozljeđivanje

VAŽNI POJMOVI:

ZLOČINI PROTIV PRIRODE (eng. *wildlife crime*): bilo koji oblik nezakonitih radnji koje direktno štete nekoj ugroženoj vrsti

UGROŽENE I ZAŠTIĆENE VRSTE u okviru projekta odnose se na vrste obuhvaćene:

Konvencijom o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES)

Uredbama Europske unije kojima se regulira prekogranični promet i trgovina divljim vrstama

Direktivama EU-a o staništima i pticama

Nacionalnim zakonima i propisima (vezanim za lov, ribolov, zaštitu prirode)

ZLOČINI PROTIV PRIRODE U HRVATSKOJ

Prema Međunarodnoj uniji za očuvanje prirode (IUCN) u Republici Hrvatskoj **ugroženo je više od 3000 vrsta, odnosno oko 8 % zabilježenih vrsta**. Gubitak biološke i krajobrazne raznolikosti uglavnom je uzrokovan gubitkom i fragmentacijom staništa, unosom i širenjem invazivnih stranih vrsta, zagađenjem, urbanizacijom, klimatskim promjenama i zločinima protiv okoliša i prirode.

Najčešći zločini protiv prirode u Republici Hrvatskoj su nezakoniti lov i ribolov, usmrćivanje zaštićenih vrsta, nezakonita trgovina i krijumčarenje te nezakonito hvatanje i posjedovanje ugroženih i zaštićenih vrsta. U ovom sažetku detaljno su prikazani krivolov, trovanje, nezakonita trgovina i krijumčarenje divljih vrsta.

KRIVOLOV

Krivolov podrazumijeva lov na zaštićene vrste ili na lovne vrste koji se odvija nedopuštenim načinima ili sredstvima, lov za vrijeme lovostaja, lov na područjima na kojima nije dopušten i lov bez položenog lovačkog ispita.

Prema procjenama stručnjaka u Hrvatskoj je čest krivolov i usmrćivanje zaštićenih ptica. Godišnje se usmrti od 166 tisuća do 855 tisuća ptica. Rasprostranjenost krivolova na ptice je toliko česta da se Hrvatska smatra jednom od crnih točaka na Mediteranu.

Jedan od najčešćih motiva krivolova na ptice je zarada od lovnog turizma i prodaje ubijenih ptica. Ptice pjevice, u Hrvatskoj posebice **češljugar** (*Carduelis carduelis*), se love žive i prodaju kako bi ih se držalo u zatočeništvu, a u sjevernoj Italiji i Malti se koriste za konzumaciju kao delikatesa. Ostali motivi krivolova na ptice su sport, rekreacija i trofejni lov. Često je zabilježen i lov nedopuštenim metodama i sredstvima, kao što su električne vabilice, mreže, zamke, automatsko oružje, umjetna rasvjeta, vozila ili plovila na motorni pogon te lov noću.

Osim ptica, krivolovom su ugrožene i druge zaštićene vrste poput **medvjeda** (*Ursus arctos*), **vuka** (*Canis lupus*) i **risa** (*Lynx lynx*), koji se koriste kao lovački trofeji.

TROVANJE

Osim krivolova, zaštićene divlje vrste često stradavaju i zbog trovanja. Trovanje je iznimno opasna, neselektivna i nezakonita metoda kontrole grabežljivaca koja može nanijeti veliku štetu bioraznolikosti nekog područja. Upravo zato što je neselektivna, nerijetko se dogodi da usmrti ne samo onu životinju kojoj je namijenjena, nego i ostale organizme. Tijekom 2020. zabilježen je slučaj upotrebe otrovanih govedih lešina kao mamaca za grabežljivce koji su napravili štetu na stadi. U neposrednoj blizini mamaca, otrovanih karbofuranom, pronađene su mrtve jedinke lisice, vuka i surog orla.

Životinja koja pojede otrovani leš životinje, uginut će u mukama. U Hrvatskoj često stradavaju strogo zaštićene ptice grabljivice **suri orao** (*Aquila chrysaetos*) i **bjeloglavi sup** (*Gyps fulvus*). Upravo je trovanje glavni uzrok smrtnosti supova u Hrvatskoj.

Bjeloglavi supovi su strvinari, što znači da ne love živi plijen, nego se hrane mrtvim životinjama, i na taj način održavaju prirodnu ravnotežu i sprječavaju širenje zaraza. Upravo ih se zato naziva „prirodnim čistačima“.

Osim velike štete koju otrovi imaju za divlje vrste, mogu biti kobni i za ljude, posebice za djecu.

NEZAKONITA TRGOVINA I KRIJUMČARENJE

Nezakonita trgovina divljim vrstama značajno doprinosi njihovom izumiranju, a uključuje trgovinu živim ili mrtvim jedinkama, kao i njihovim derivatima i proizvodima poput bjelokosti, kože ili kostiju tigrova, ljuski pangolina i ostalim proizvodima vrijednima na crnom tržištu. Nezakonita trgovina divljim vrstama je opasna jer se njome u neko stanište unose invazivne vrste, a može uzrokovati i širenje zoonoza - bolesti ili infekcija koje se prirodno prenose sa životinja na čovjeka i obratno.

U Hrvatskoj se često krijumčare strogo zaštićene vrste. To su, između ostaloga **kopnene kornjače ili čančare** (*Testudo hermanni*) i **barske kornjače** (*Emys orbicularis*), različite vrste ptica koje su meta stranih lovaca, zatim ptice pjevice, od kojih je najčešće zabilježen prethodno spomenuti **češljugar** (*Carduelis carduelis*).

U velikoj se mjeri sakupljaju i krijumčare i školjkaši poput strogo zaštićene **periske** (*Pinna nobilis*). Izlovljavaju se i prodaju **prstaci** (*Lithophaga lithophaga*), koji se mogu naći i u našim restoranima. Najveći problem kod izlovljavanja prstaca je što se pri njihovom vađenju uništavaju stijene na kojima im je stanište, a samim time i prirodna staništa drugih vrsta. Uz to se često sakupljaju i **puž bačvaš** (*Tonna galea*), često zanimljiv lokalnom stanovništvu i turistima, kao i trpovi, koji se za preprodaju na međunarodnom tržištu, ponajprije u Aziji za konzumaciju.

Važno je napomenuti kako su velik dio nezakonite trgovine i lovački trofeji ili krzna velikih zvijeri - **vuka** (*Canis lupus*), **risa** (*Lynx lynx*) i **medvjeda** (*Ursus arctos*) te ptica grabljivica.

ZLOČINI PROTIV PRIRODE SU KAZNENA DJELA I PREKRŠAJI.

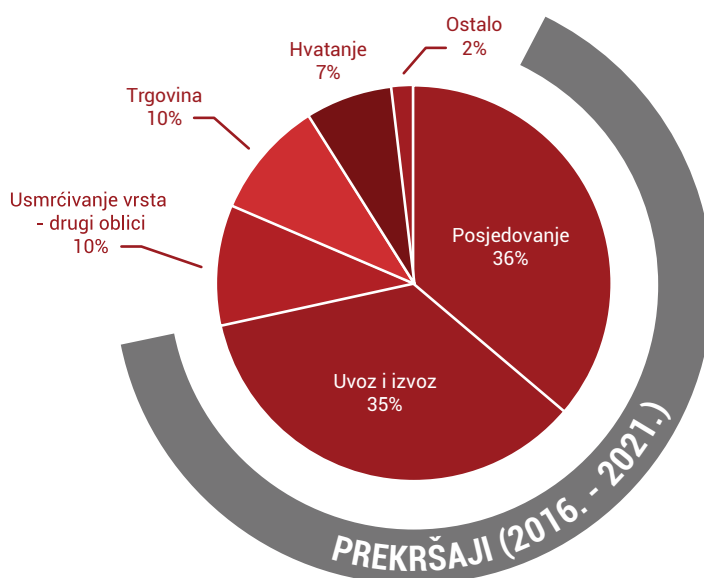
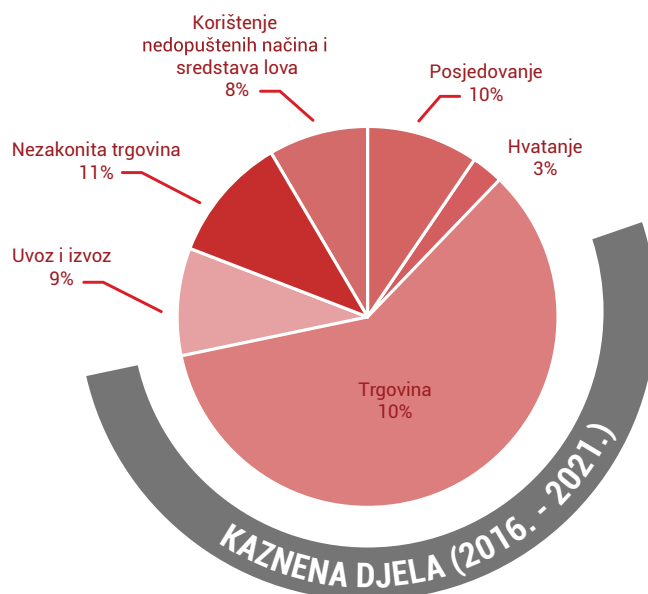
- ▶ kaznena djela propisuje **Kazneni zakon**
- ▶ prekršaji su propisani sektorskim zakonima, kao što su:
 - ▶ **Zakon o zaštiti prirode**
 - ▶ **Zakon o prekograničnom prometu i trgovini divljim vrstama**
 - ▶ **Zakon o lovstvu**
 - ▶ **Zakon o morskom ribarstvu**
 - ▶ **Zakon o slatkovodnom ribarstvu**

VRSTE NA ŠTETU KOJIH JE POČINJENO KAZNENO DJELO:

- ▶ Prstaci
- ▶ Ptice grabljivice
- ▶ Ptice pjevice
- ▶ Bijela roda
- ▶ Riječni rak
- ▶ Periska
- ▶ Morski krastavac – trp
- ▶ Prepelice
- ▶ Sivi vuk
- ▶ Smeđi medvjed

VRSTE NA ŠTETU KOJIH JE POČINJEN PREKRŠAJ:

- ▶ Periska
- ▶ Ptice pjevice
- ▶ Jesetra
- ▶ Morski krastavac – trp
- ▶ Obična čančara
- ▶ Puž bačvaš
- ▶ Koralj
- ▶ Šljuka kokošica
- ▶ Sova ušara
- ▶ Glavata želva
- ▶ Prstaci
- ▶ Riječni rak

PRIMJERI SLUČAJEVA ŠTETNOSTI ZA PRIRODU:

PRIMJER 1:

2016. godine prokrijumčareno je više od 2700 mrtvih jedinki strogo zaštićenih i zaštićenih ptica prugasta trepteljka (*Anthus trivialis*), vatroglavi kraljić (*Regulus ignicapilla*), drozd (*Turdidae*). Procijenjena šteta je veća od 2,1 milijun kuna. Počinitelje je zatekla policija pri prelasku državne granice radi ulaska u Italiju.

PRIMJER 2:

Zabilježen je slučaj krijumčarenja više od 250 tisuća jedinki mlađi strogo zaštićene europske jegulje (*Anguilla anguilla*) preko Hrvatske u Vijetnam. Procijenjena vrijednost pošiljke dostiže vrijednost od čak pola milijuna eura na crnom tržištu. Dva počinitelja uhvatila je carinska služba pri ukrcaju na avion u Zračnoj luci Zagreb. Osuđeni su na uvjetne kazne zatvora od godine dana i kažnjeni su novčanom kaznom od 50 tisuća kuna. Ostala dva počinitelja nisu dostupna pravosudnim organima.

NEDOSTACI U OTKRIVANJU I PROCESUIRANJU ZLOČINA PROTIV PRIRODE:

- ▶ Nedostaju institucionalni i ljudski kapaciteti za detekciju i progon kaznenih djela i prekršaja protiv okoliša i prirode, posebice inspektora zaštite prirode, policijskih službenika i čuvara prirode.
- ▶ Nedostaje sustavna i redovita edukacija o suzbijanju zločina protiv prirode svih uključenih dionika.
- ▶ Nedostaje učinkovita koordinacija i suradnja između različitih državnih tijela uključenih u postupanje povezano sa zločinima protiv prirode.
- ▶ Sudska praksa povezana sa zločinima protiv prirode nije ujednačena, a politika kažnjavanja je blaga.
- ▶ Slaba je svijest javnosti i nadležnih tijela o ozbiljnosti i posljedicama zločina protiv prirode, zbog čega nastaje nerazmjer između broja počinjenih, otkrivenih i procesuiranih slučajeva zločina protiv prirode.

PREPORUKE ZA UČINKOVITIJE SUZBIJANJE ZLOČINA PROTIV PRIRODE:

- ▶ Potrebno je poboljšati zakonodavnu, stratešku i organizacijsku osnovu za suzbijanje zločina protiv prirode.
- ▶ Potrebno je ojačati kadrovske i tehničke kapacitete svih službi nadležnih za suzbijanje zločina protiv prirode.
- ▶ Nužno je osigurati pravnu potporu i sustavnu edukaciju relevantnih državnih i javnih službenika povezanu sa suzbijanjem zločina protiv prirode.
- ▶ Potrebno je izraditi protokol o jedinstvenom postupanju i suradnji nadležnih tijela tijekom procesa otkrivanja, istrage i procesuiranja zločina protiv prirode.
- ▶ Potrebno je uspostaviti jedinstvenu bazu podataka o zločinima protiv prirode, kao i bazu primjera dobre prakse, kako bi nadležna tijela i javnost mogla pratiti obilježja zločina protiv prirode i pratiti učinkovitost mjera za njihovo sprječavanje.
- ▶ Potrebno je podizati razinu svijesti i uključivanje javnosti u suzbijanje zločina protiv prirode, posebice u dijelu otkrivanja i prijavljivanja kažnjivih djela.

ŠTO UČINITI AKO SVJEDOČITE ZLOČINU PROTIV PRIRODE:

Važno je prepoznati zločin protiv prirode i prijaviti ga. Prvi kontakt je uvijek **policija**. Nazovite **112** i prijavite krivolov, trovanje, nezakonitu trgovinu ili bilo koju drugu sumnjivu radnju koja šteti prirodi i divljim vrstama. Svatko od nas može pomoći! Iskoristite svoju ulogu i pomozite nam da spriječimo zločine protiv okoliša i prirode!